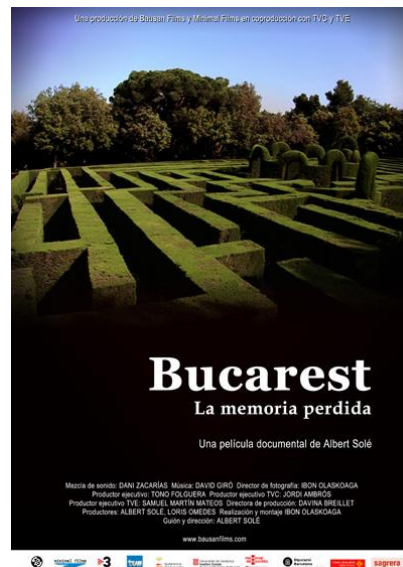

BUCAREST, LA MEMORIA PERDUDA

Proposta didàctica de Ramon Breu

Sinopsi-comentari

Albert Solé és periodista i va néixer a l'exili l'any 1962. Les seves arrels, estan emmarcades entre un doble exili. El seu pare, Jordi Solé Tura, obligat a marxar d'Espanya per la seva militància antifranquista als anys 60, ha començat un nou exili interior, aquest cop sense possibilitat de retorn... Ara lluita contra l'Alzheimer. Aquest documental pretén recuperar els records d'unes vides atípiques en les quals es mesclen personatges històrics i capítols poc coneguts de la Guerra Freda i la lluita contra el franquisme. L'Albert viatjarà d'un exili a un altre intentant recompondre la memòria de la seva família i la seva pròpia.

L'origen de l'Albert és rocambolesc: posseeix tres nacionalitats i cap es correspon amb la del seu lloc de naixement veritable. Fins que no va tenir 10 anys no li van dir la veritat, que havia nascut a Romania, clandestinament i protegit per la xarxa del PCE a l'exili. Ningú no podia saber que allà hi havia la principal emissora antifranquista, Radio España Independiente, La Pirenaica, on en Solé Tura era l'únic periodista jove i l'únic procedent de l'interior del país. La diferent percepció sobre l'evolució del règim franquista que es tenia des de dins i des de fora d'Espanya no va trigar gaire a generar conflictes dins les files de la resistència.

Aquesta història arrenca a principis dels anys 60, quan la família es trasllada a Romania, i acaba l'any 1983, quan el PCE i el PSUC es trenquen i acaben, així, amb els somnis d'una generació de lluitadors. El film acaba als nostres dies, mostrant la inexorable immersió de Jordi Solé Tura en l'Alzheimer. Pel camí

haurem visitat la clandestinitat, els darrers anys de la dictadura franquista i la transició espanyoles i, sobretot, la infantesa atípica del fill d'uns progenitors que van decidir ser coherents amb les seves idees. Finalment, el director haurà aconseguit allò que es proposava, fixar en la memòria dels espectadors la història d'un forner de poble que no es va conformar amb el seu destí.

Fitxa de la pel·lícula

Títol: Bucarest, la memòria perduda (2008)

Direcció i guió: Albert Solé

Realització, muntatge i fotografia: Ibon Olaskoaga

Producció: Loris Omedes, Albert Solé

Productor executiu: Tono Folguera

Productor executiu TVC: Jordi Ambrós

Directora de producció: Davina Breillet

Música: David Giró

Documentació: Davina Breillet

El documental compta amb la participació de Santiago Carrillo, Manuel Fraga, Miguel Núñez, Jorge Semprún, Jordi Pujol, Antoni Tàpies, Sergi Pàmies, Carmen Claudín, Jordi Borja, a més de la família d'en Jordi Solé Tura.

Activitats de comprensió i de reflexió

1. A les primeres imatges del film veiem imatges retrospectives en blanc i negre de dues dictadures del segle XX, la del general Franco (Espanya) i la de Nicolae Ceaucescu (Romania). Les escenes són molt semblants, relateu-les. Quin aspecte de les dictadures il·lustren? A quin cèlebre film de Charles Chaplin recorden?
2. El neuròleg Nolas Acarín explica els trets més significatius de la malaltia que pateix Jordi Solé Tura, l'Alzheimer. Expliqueu les seves característiques generals. Quines altres personalitats pateixen o han patit aquesta malaltia? Quines d'aquestes característiques es reflecteixen en les imatges on apareixen en Jordi Solé Tura. Què penseu que podem fer per ajudar els malalts d'Alzheimer?
3. Què pretén l'Albert Solé amb aquest documental? Expliqueu la confusió que tenia sobre el seu lloc de naixement i la seva nacionalitat?
4. Què vol dir la paraula clandestinitat? Qui la pateixen? Per què les persones clandestines tenen sobrenoms com *Fabra* o *Berenguer*? Al film es parla d'un aparell anomenat *vietnamita*, per què servia?
5. En el film es diu que en Jordi fou un autodidacta. Què vol dir?
6. Com fou la trajectòria acadèmica d'en Jordi? Com va entrar en la política?

7. En el documental se'ns parla abastament de la feina d'en Jordi Solé Tura a Radio Pirenaica. Redacteu un petit informe sobre aquesta ràdio: la funció que feia, quina mena de notícies difonia, a qui pertanyia, des d'on emetia...

8. En la part final del film, Jorge Semprún reflexiona sobre si els va valer la pena als militants comunistes lluitar, esforçar-se, sacrificar-se tant contra el franquisme. Resumiu la seva opinió i expliqueu la vostra.

9. L'Albert li pregunta a la segona muller d'en Jordi, Teresa Eulàlia Calzada, com recorda en Jordi abans de la malaltia. Teresa Eulàlia respon dient que *per sobreviure no ho pots recordar*. Què vol dir amb aquestes paraules?

10. A les darreres imatges, apareix en Jordi Solé Tura i la seva néta, Noa, en un laberint, en el Parc del Laberint d'Horta de Barcelona. Qui significat simbòlic tenen aquestes imatges?

11. Redacteu una sinopsi crítica del film, assenyalant aquells aspectes que més us han interessat i/o emocionat de *Bucarest, la memòria perduda*.

Treball de síntesi

Elaboreu un power point, un blog o bé una producció en vídeo per enregistrar els aspectes més importants de la vida d'un familiar o amic que entengueu que cal que siguin coneguts.

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1. A *Bucarest, la memòria perduda*, s'utilitza de manera exhaustiva una tècnica cinematogràfica de narració subjectiva on la veu d'un narrador parla i ens va donant la seva visió dels fets. Quin nom té aquesta tècnica?

2. En diferents moments del film, l'Albert Solé apareix conduint un cotxe i la càmera ens mostra diferents paisatges per on passa. De quin moviment de càmera es tracta?

3. En les imatges d'una de les visites de Franco a Barcelona, apareix el dictador arribant al port a bord del iot *Azor*. El document visual és del NO-DO. Què era el NO-DO? Quina funció feia? On i quan es projectava?

4. En el film apareixen les opinions de moltes persones amb les què Jordi Solé Tura va tractar, des de Santiago Carrillo, a Fraga, Jordi Pujol, Francesc Vicens, Tàpies, Sergi Pàmies o Semprún; amb quin tipus de pla s'enquadren aquests entrevistats?

Lectures de suport

LA MEMÒRIA PERDUDA DE SOLÉ TURA

D'una manera original, però política, com correspon al personatge, la família de Jordi Solé Tura ha decidit fer públic que el ponent que va participar en la redacció de la Constitució de 1978 en representació dels comunistes pateix el mal de l'Alzheimer.

La pèrdua de la memòria de Solé Tura ha estat relatada pel fill del polític, Albert, en una pel·lícula que ell mateix ha dirigit i de la qual és també guionista. Es titula, *Bucarest*, el nom de la ciutat romanesa on Solé Tura fou durant tres anys locutor de l'emissora del PCE (Partit Comunista d'Espanya) Radio España Independente. I on l'Albert va néixer, fruit de l'exili forçat del seu pare.

Polític de llarga trajectòria, iniciada el 1956 amb el seu ingrés al PSUC (Partit Socialista Unificat de Catalunya), partit dels comunistes catalans, i finalitzada com a ministre i parlamentari socialista el 2004.

En l'homenatge que la Universitat de Barcelona li va tributar el 2004, vam adonar-nos que aquelles pèrdues de memòria eren greus, va explicar el seu fill. Tenia obllits en assumptes tan importants de la seva vida com el procés constitucional.

Diagnosticada l'any 2005 la malaltia pel neuròleg Nolasc Acarín, l'Albert i la Teresa Eulàlia Calzada, la segona esposa de Solé Tura, van decidir convertir part de la teràpia, que consistia en realitzar esforços de memòria amb el malalt, en un relat de la seva agitada vida i de la seva intensa activitat política.

D'aquesta forma, *Bucarest* és, en la intenció del seu autor *un homenatge al Jordi i amb ell, a tota la seva generació tal com jo l'he conegut*. Però és, al mateix temps, un relat sobre com avança la malaltia, amb moments d'intensa emoció. Solé Tura s'ha distingit sempre per ser, a més de moltes altres coses, una persona afable, optimista, que irradiava una agradable sensació de proximitat. Això també apareix en el film i contrasta durament amb la crua realitat de la malaltia. El mal ha avançat fins al punt d'esborrar el record d'haver estat a la presó a causa de la seva activitat política.

L'Alzheimer és una malaltia neurodegenerativa que produeix pèrdua de memòria fins a la despersonalització, i durant molt de temps ha estat considerada com una mena d'estigma social. El fet que algunes personalitat de gran notorietat facin públic que la pateixen, com l'expresident de la Generalitat Pasqual Maragall, contribueix a impulsar la investigació per fer-li front i normalitzar-la socialment.

A vegades la detecció es produeix en etapes incipients de la malaltia, com fou el cas de Maragall, però no sempre és així. En el cas de Solé Tura, nascut el 1930, es va iniciar al voltant del 2000. En altres, com el del expresident dels Estats Units, Ronald Reagan, el diagnòstic es va fer en un estadi força avançat. A Espanya, l'expresident del govern Adolfo Suárez va haver de deixar la seva

activitat política a causa d'una demència que es va desenvolupar ràpidament i que, fins i tot, li va impedir fer-la pública.

La decisió de no amagar que es pateix una malaltia greu ha estat presa en les últimes dècades per figures de l'espectacle i la política. Un dels primers en fer-ho, l'any 1984, fou l'actor Rock Hudson, que va revelar que tenia sida en un gest que va servir com exemple.

Enric Company "La memoria perdida de Solé Tura" El País 23-12-2007. Traducció i adaptació de l'autor.

Activitats

1. Per què es diu que la manera d'expressar que Jordi Solé Tura té Alzheimer és *política*?
2. ¿Esteu d'acord en explicar que es té una malaltia greu o, com fan força persones, opineu que és millor amagar-ho?
3. ¿Per què és positiu que personalitats conegudes anunciïn públicament que tenen una determinada malaltia?

LA LLUITA CONTRA EL FRANQUISME DEL PSUC

En les fàbriques i llocs de treball es troben avui homes, dones i joves coratjosos i conscients (...). Aquests homes i dones han d'unir-se en cada fàbrica i en cada lloc de treball, han de constituir comitès d'unitat encarregats d'establir les reivindicacions obreres que responguin a l'anhel del conjunt dels treballadors i, propagant-les, organitzar la lluita combinant els mitjans legals i il·legals.

Treball, òrgan de premsa del PSUC n. 135. Gener de 1952.

Cal que ens acostem més a les masses, conèixer els seus sentiments, els seus pensaments, les seves aspiracions, per no anar a remolc d'elles, per no anar a la cua dels esdeveniments. En l'elaboració de la nostra tàctica i de les nostres consignes hem de saber preveure i valorar la realitat objectiva per no anar més enllà del possible, per no separar-nos de les masses, per no quedar-nos endarrerits en relació amb la radicalització d'aquestes i les possibilitats de lluita.

Resolució del PSUC. Novembre de 1952.

"Entre 1951 i 1954 vas començant a conèixer la gent. Com sabies que el teu company era comunista? Parlant! Mira, hi havia una manera d'entrar i et veien el plumeró ràpid. És que a les hores d'esmorzar (...) ens posaven en corro i a parlar del Barça. Del dilluns o de la merda o lo bons que van estar, amb qui jugarà la setmana que ve... això rondava sempre el Barça i l'Espanyol. Bueno. Llavors sempre a la que podies: *Oh! Sí, sí... però jo trobo... molt bé... jo també hi era al camp del Barça però l'entrada valia X peles, eh! Són moltes peles això, tu! Era molt car, tu! No hi ha dret, eh! I aquí els salaris, tu...*

I llavors si els deixaves parlar una miqueta sempre hi havia algú que et deia: *allò que deies de les peles, tenies raó. Ah, sí? Algú et seguia i anaves coneixent la gent. De mica en mica la gent anava coneixent-se i si tu feies, per exemple, cony, no hi ha dret, anem a parlar amb l'encarregat. ¿Vienes conmigo? ¡Pues va! No anaves sol, sempre et seguia algú. I així anaves coneixent gent*"

Entrevista amb Vicenç Faus Abad, reproduïda a Antoni Lardín (2007) *Obrers comunistes*. Valls: Cossetània.

L'estratègia del PSUC i l'acció obrera, van córrer en dos plans paral·lels des de l'any 1939, tot i que a partir de l'any 1956 s'anaren acostant per acabar convergint l'any 1959 quan el Buró Polític del PSUC va abandonar la vaga general obrera com a factor desencadenant de la desaparició de la dictadura i va integrar i acceptar en la seva estructura les formes organitzatives i pràctiques de lluita pròpies dels obrers. Va ser a partir d'aquest moment que el PSUC va començar a construir el seu prestigi, que el dugué a convertir-se en el partit antifranquista per excel·lència en els anys seixanta i setanta, amb el valor afegit que suposava la mística dels morts en la lluita contra la dictadura.

Antoni Lardín (2007) *Obrers comunistes*. Valls: Cossetània. P. 258-259.

Activitats

1. Expliqueu les expressions subratllades.
2. Quina ideologia tenia el PSUC? Quan havia estat fundat? Amb quins objectius?
3. Per què la dictadura de Franco no acceptava un partit com el PSUC?
4. Per què era tan perillosa la lluita contra la dictadura?
5. Per què l'obrer Vicenç Faus prenia tantes precaucions per connectar amb gent que pensava com ell? Quins objectius creieu que tenia un militant comunista, com en Vicenç Faus, sota la dictadura?

Contracamp: aspectes didàctics per al professorat

Elements de debat i relacions que es poden establir

- Les malalties degeneratives i l'acompanyament dels malalts.
- Règims dictatorials i resistència democràtica.
- El franquisme i la lluita clandestina.
- Evolució del comunisme durant el segle XX.
- L'amistat, l'idealisme i la solidaritat.
- Viure l'adolescència sota les dictadures.
- El projecte de fer cinema documental.

Objectius formatius

- Comprensió del film.
- Valorar el sacrifici personal per la lluita contra el feixisme i les dictadures.
- Anàlisi del llenguatge i de les tècniques audiovisuals del film: veu en off, tràvelling, plans i la manipulació dels mitjans de comunicació.
- Reflexionar sobre Alzheimer i les malalties neurodegeneratives.
- Valorar la voluntat de fixar i recordar la memòria dels fets i la vida de les persones.
- Entendre les característiques de la vida sota les dictadures.
- Observar actituds de resistència en conflictes i situacions d'injustícia i perill.

- Observar l'elaboració d'un projecte audiovisual documental.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques socials i polítiques plantejades en el film
- Identificar els temes i subtemes del documental.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les seves activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

Zona Web

Lloc web del documental a la productora Bausan Films:

http://www.bausanfilms.com/docu_bucarest.asp

http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=30042&p_ex=sol%E9

<http://www.alzheimercatalunya.org/>

<http://www.fcimmarx.org/historiapsuc/home.html>

Fitxa didàctica del film *Salvador* <http://www.cinescola.info/0708/cine39.html>

Fitxa didàctica del film *El laberinto del fauno*

<http://www.cinescola.info/0708/cine36.html>

Fonts i referències

Colomer, J; Ainaud, J.; Riquer, B. (1978) *Els anys del franquisme*. Barcelona: Dopesa. Col. Conèixer Catalunya.

Company, E. "La memoria perdida de Solé Tura" El País 23-12-2007

Lardín, A. (2007) *Obrers comunistes*. Valls: Cossetània.

López Raimundo, G (1993) *Primera clandestinidad*. Barcelona: Antàrtida-Empúries.

Núñez, M. (2002) *La revolución y el deseo*. Barcelona: Península.

Quintana, A. "Bucarest, la memoria perdida" Cahiers du Cinema España. N. 10. Pàg. 35

Solé Tura, J. (1999) *Una història optimista*. Barcelona: Edicions 62.